

MEMO

Debbie de Beer
Jurist Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances
september 2025

Wettelijke taken en bevoegdheden ophalen van kadavers

Het (op de juiste wijze) omgaan met overleden dieren is een groot onderdeel van ons werk. Wanneer we spreken van overleden dieren, hebben we het steeds over *kadavers*, hetgeen in de Wet dieren (artikel 1.1, eerste lid) wordt gedefinieerd als "lichamen van dode dieren die niet worden verwerkt tot voor menselijke consumptie bestemde producten".

Maar wie is nu exact waar verantwoordelijk voor als je te maken hebt met kadavers?

Juridische context

Gezelschapsdieren

Kadavers van gezelschapsdieren worden, zolang deze dieren niet worden begraven of gecremeerd, op grond van artikel 8 van de Verordening (EG) 1069/2009¹ en op grond van artikel 3.20 van de Regeling dierlijke producten, gezien als "dierlijke bijproducten van de eerste categorie". Is een kadaver te kwalificeren als dierlijk bijproduct, dan gelden er bepaalde regels met betrekking tot hoe om te gaan met dit kadaver.

De gemeente heeft, op grond van de Wet dieren (artikel 3:5), een bepaalde verantwoordelijkheid ten aanzien van overleden gezelschapsdieren. De gemeente dient namelijk bij gemeentelijke verordening regels te stellen ter zake het:

- a. aangeven en bewaren door de houder² van kadavers van gezelschapsdieren;
- b. ophalen van kadavers van gezelschapsdieren; en
- c. overdragen van kadavers van gezelschapsdieren aan de ondernemer binnen wiens werkgebied het materiaal zich bevindt.

Een gemeente hoeft bovenstaande niet in een verordening vast te leggen op het moment dat er al een overeenkomst is gesloten tussen de gemeente en de net genoemde 'ondernemer'.

¹ Verordening (EG) 1069/2009 - Dierlijke bijproducten ("dode dieren of delen van dieren" – artikel 3, eerste lid) ontstaan onder andere bij de verwijdering van dode dieren (overweging 2). Er zijn drie categorieën van dierlijke bijproducten, ingedeeld op de risico's die zij potentieel hebben op de volksgezondheid en diergezondheid. Hoe hoger de categorie, hoe groter het risico. De verordening is van toepassing op gezelschapsdieren ("alle dieren van soorten die gewoonlijk door de mens worden gevoed en gehouden, doch niet gegeten, en die niet voor veeteelt worden gehouden" – artikel 3, achtste lid. Blijkens overweging 16 vallen *huisdieren* onder 'gezelschapsdieren') en op wilde dieren waarvan wordt vermoed dat zij met een overdraagbare ziekte zijn besmet. Gezelschapsdieren (artikel 8, onder a en meer onder iii) en wilde dieren waarvan wordt vermoed dat zij met een overdraagbare ziekte zijn besmet (artikel 8, onder a en meer onder v), worden geschaard onder Categorie I. Blijkens artikel 12 wordt Categorie I-materiaal doorgaans verbrand of verstookt. Gezelschapsdieren mogen echter worden begraven (artikel 19, eerste lid onder a, jo. artikel 16 onder d).

² De 'houder' van een dier is van juridisch andere betekenis dan de 'eigenaar' van een dier!

Rendac is in Nederland steeds de aangewezen 'ondernemer'. Dit is wettelijk bepaald in het tweede lid van artikel 3.21 van de Regeling dierlijke producten.

Rol dierenambulances

Dierenambulances maken contractueel nadere afspraken met gemeenten. De daadwerkelijke uitoefening van de wettelijke verplichting die een gemeente heeft ten aanzien van kadavers van gezelschapsdieren, wordt in zo'n contract vaak uitbesteed aan een dierenambulance.

Rendac werkt veelal samen met dierenambulances en schrijft hen dan ook vaak direct aan bij facturatie. Als het goed is zijn hierover nadere afspraken gemaakt tussen Rendac en de betreffende dierenambulances.

Vaak zie je dat een dierenambulance geld ontvangt van de gemeente voor het ophalen dan wel in bewaring nemen van overleden gezelschapsdieren, waarmee de rekening van Rendac kan worden betaald.

Als bovenstaande in bepaalde gevallen anders lijkt te zijn en onbillijk nadeel lijkt op te leveren voor een dierenambulance, dan is het aan te raden de paperassen er goed op na te slaan en te kijken welke afspraken er zijn vastgelegd.

Wilde dieren

Wilde dieren vallen over het algemeen niet onder het stelsel van de Verordening (EG) 1069/2009. Dit is alleen anders wanneer wordt vermoed dat zij met een overdraagbare ziekte zijn besmet.

De verantwoordelijkheid voor het opruimen van een kadaver van een wild dier is afhankelijk van de plek waar het dier wordt gevonden. Het is namelijk aan de terreinbeheerder om het dier op te ruimen.³ Dit vertaalt zich als volgt:

- eigen terrein: de eigenaar van het terrein draagt verantwoordelijkheid voor het opruimen van het kadaver;
- openbaar terrein: in beginsel is de gemeente verantwoordelijk voor het opruimen van kadavers. Hoewel dit niet direct in de wet is verankerd, is het wel gebaseerd op de algemene zorgplicht die gemeenten hebben voor het beheer en onderhoud van openbare ruimten. Deze zorgplicht vindt men op diverse manieren in wet- en regelgeving terug⁴;
- het water: het waterschap is in het gros van de gevallen de aangewezen terreinbeheerder;

³ In de praktijk betekent dit dat instanties die op grote schaal met overleden wilde dieren van doen hebben, de kadavers aanbieden aan Rendac.

⁴ Zie bijvoorbeeld artikel 2.3, eerste lid, van de Omgevingswet.

- langs het spoor: ProRail is de aangewezen verantwoordelijke beheerder;
- de snelweg: Rijkswaterstaat kan worden benaderd voor het ophalen en opruimen van het dier;
- beheerd gebied: de betreffende terreinbeheerder is verantwoordelijk voor het opruimen van het dier.

Dode wilde dieren waarvan wordt vermoed dat deze zijn besmet met een overdraagbare ziekte, worden, evenals gezelschapsdieren, aangemerkt als “dierlijke bijproducten van de eerste categorie”.⁵ Kan het kadaver worden opgehaald voor verwerking, dan doet de houder van het dier op grond van artikel 3.22 van de Regeling dierlijke producten zo spoedig mogelijk aangifte van het dierlijke bijproduct bij Rendac.⁶ De Regeling dierlijke producten voorziet in de verdere regels aangaande het bewaren, aanbieden en overdragen van het kadaver.

Rol wildopvangcentra

Met de zorg en het welzijn van wilde dieren is niet specifiek één instantie belast. In artikel 1.4 van de Wet dieren wordt namelijk gesteld dat “een ieder” voldoende zorg in acht neemt voor dieren. Wildopvang springen vaak in de bres en geven hier vervolgens (na het verkrijgen van de benodigde vergunningen⁷) handen en voeten aan.

Landelijke wetgeving voorziet vervolgens, in tegenstelling tot waar het overleden gezelschapsdieren betreft, niet in bepalingen over de zorg voor overleden wilde dieren. Wildopvangen zijn (als we het platslaan) beheerders van het terrein waar het kadavers van wilde dieren onder zich krijgt. Dit betekent dat zij verantwoordelijk zijn voor het opruimen hiervan. Echter is het niet zo dat wildopvangcentra altijd en zonder meer hiervoor alle kosten dragen. Hoewel er dus geen nationale wettelijke verplichting ten aanzien van wilde dieren geldt⁸, hebben veel gemeenten specifiek ‘dierenbeleid’ vastgesteld en zien zich dan ook verantwoordelijk voor in het wild levende dieren. Deze gemeenten dragen over het algemeen dan ook, op basis van contractuele afspraken, financieel bij aan de opvang van wilde dieren. Hiermee kunnen kosten die worden gemaakt voor het ‘opruimen van kadavers’, worden gedekt. Ook dragen steeds meer provincies bij aan de financiële ondersteuning van wildopvangcentra.

⁵ Overweging 13 en artikel 8, onder a, meer specifiek onder v, van de Verordening (EG) 1069/2009.

⁶ Dit staat aldus los van de vraag wanneer een dier gemeld moet worden voor onderzoek bij instanties als de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en het Dutch Wildlife Health Centre.

⁷ Sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet spreken we van een ‘vergunning’. Voor 1 januari 2024 hadden we het steeds over een ‘onthefing’.

⁸ Voor de overzichtelijkheid van de memo wordt hier niet nader ingegaan op geldende provinciale verplichtingen die bijvoorbeeld zien op het faunabeheer.